

# ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นสอบสวน<sup>1</sup>

วัชรพนธ์ จันทรกระจ่าง<sup>2</sup>

จากการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นสอบสวน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎี หลักเกณฑ์ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นสอบสวน กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยในปัจจุบันใช้ระบบกล่าวหา อีกทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้บัญญัติให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาไว้ โดยให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าผู้นั้นกระทำความผิด จึงเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องทำการพิสูจน์ข้อเท็จจริงให้ปราศจากข้อสงสัยว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยกระทำความผิดอาญาจริงตามที่ถูกกล่าวหา เนื่องจากผลของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอาจทำให้ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดนั้น ถูกลงโทษจำคุกหรือถูกประหารชีวิต ซึ่งเป็นการกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาอย่างร้ายแรง การสอบสวนซึ่งกระทำโดยพนักงานสอบสวนในเบื้องต้น จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการรวบรวมพยานหลักฐานทั้งปวงและกลั่นกรองข้อเท็จจริงอย่างรอบคอบ เพื่อพิจารณาว่าข้อกล่าวหาอันนั้นมีมูลหรือไม่เพียงใด ก่อนเสนอพนักงานอัยการยื่นฟ้องผู้ถูกกล่าวหาต่อศาลเพื่อพิจารณาคดีต่อไป ซึ่งทำให้ผู้ศึกษาได้เห็นแนวทางในการแก้ปัญหาที่เกิดจากการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานในชั้นสอบสวน เพื่อให้การดำเนินงานมีความถูกต้อง รวดเร็ว และได้รับการตรวจสอบ โดยเป็นไปตามเจตนาของกฎหมายให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน

จากการศึกษาทำให้ทราบว่ากระบวนการยุติธรรมในชั้นสอบสวน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน ยังคงมีปัญหาในทางปฏิบัติหลายประการ ซึ่งสรุปได้ ดังต่อไปนี้

จากการศึกษาประเด็นปัญหาการไม่มีพนักงานอัยการเข้าร่วมในการสอบสวนของพนักงานสอบสวน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 130 มีการแบ่งแยกอำนาจสอบสวนและอำนาจในการฟ้องร้องคดีออกจากกัน เป็นการแบ่งแยกขั้นตอนการปฏิบัติงานและหน้าที่ระหว่างพนักงานสอบสวนและอัยการ โดยชัดเจน ก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ อาทิเช่น การรวบรวมพยานหลักฐานกฎหมายได้กำหนดให้เป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวน และมอบงานฟ้องคดีให้เป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการ ชนิดแยกขาดจากกัน พนักงานอัยการซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญทางกฎหมาย ไม่มีโอกาสเข้าไปตรวจสอบใน

---

<sup>1</sup>บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่อง ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นสอบสวน โดยมีที่ปรึกษา คือรองศาสตราจารย์พิมพ์ใจ รื่นเรือง และคณะกรรมการสอบ คือรองศาสตราจารย์จุฑาพร วงศ์ทอง สรรค์ และรองศาสตราจารย์ประเทือง ธนิยผล

<sup>2</sup>นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดพังงา) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

กระบวนการแสวงหาข้อเท็จจริงและค้นหาพยานหลักฐานตั้งแต่ต้น ซึ่งกว่าจะรู้เรื่องคดีก็ต่อเมื่อพนักงานสอบสวนส่งสำนวนมาให้ฟ้องคดีต่อศาลเท่านั้น หลายกรณีที่พนักงานอัยการไม่มีโอกาสที่จะตรวจสอบให้แน่ชัดว่า มีหลักฐานเพียงพอที่จะพิสูจน์ความผิดได้หรือไม่ ทำให้กระบวนการสอบสวนและการรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ อาจเกิดความผิดพลาด ขาดข้อเท็จจริงที่มีผลต่อรูปคดี หรือ อาจก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแนวทางของการพิจารณาคดีได้ ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการกลั่นกรองคดีและอาจเกิดการวางแนวทางในการดำเนินคดีของพนักงานสอบสวนอันเกิดจากการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ ประชาชนจึงได้รับผลกระทบมาก แม้จะมีการเสนอว่า หากจะให้อัยการเข้ามาในคดีตั้งแต่เกิดเหตุ และสอบสวนหาหลักฐานร่วมกับตำรวจ แต่มีเงื่อนไขว่าเฉพาะในคดีที่มีโทษจำคุกสูงตั้งแต่ 5 ปี หรือ 10 ปีขึ้นไป ก็ยังไม่สามารถคุ้มครองสิทธิของประชาชนได้เต็มที่ หรือกำหนดให้อัยการเข้ามาในคดีเมื่อมีการร้องขอความเป็นธรรม อัยการก็ไม่สามารถทำได้ หากทุกคดีต้องมีแต่การร้องขอ นอกจากนี้ ยังมีปัญหาเกี่ยวกับกรอบระยะเวลาในการสอบสวนคดีอาญา หากกฎหมายกำหนดวางกรอบเรื่องระยะเวลาไว้ ในคดีอาญาอาจได้พยานหลักฐานในสำนวนไม่ครบถ้วน และจะเกิดความเสียหายต่อประชาชนภายหลัง อีกทั้งหากมีความจำเป็นจะต้องหาพยานหลักฐานในคดีต่อ จะไม่สามารถกระทำได้ เนื่องจากเหตุผลที่จะต้องเร่งในกระทำให้แล้วเสร็จภายในกรอบระยะเวลา

ประเด็นปัญหาที่สอง ปัญหาเกี่ยวกับการสอบสวนเรื่องการตายผิดธรรมชาติ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 148 และ 150 กฎหมายกำหนดให้มีการชันสูตรพลิกศพเมื่อปรากฏว่าเป็นการตายโดยผิดธรรมชาติ หรือตายในระหว่างการควบคุมของเจ้าพนักงาน ซึ่งหากถูกพิจารณาแต่แรกว่า เป็นการตายตามธรรมชาติ ก็จะไม่เข้าสู่กระบวนการชันสูตรพลิกศพ โดยไม่สามารถรู้ได้เลยว่าหากมีการพิจารณาว่าการตายนั้นเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ก็ไม่สามารถตรวจสอบได้ว่ามีความโปร่งใสในการพิจารณาหรือไม่ เป็นช่องโหว่ทางกฎหมายที่ทำให้ผู้กระทำความผิดหลุดรอดจากการตรวจสอบพิสูจน์ เนื่องจากประเทศไทยไม่มีแนวปฏิบัติในการหาสาเหตุการตาย ซึ่งแตกต่างจากต่างประเทศ ที่มีการกำหนดให้หมอนิติเวชจะต้องไปยังที่เกิดเหตุ และต้องตรวจพิสูจน์ศพ

ประเด็นปัญหาที่สาม ความเหมาะสมในการสอบสวนคดีอาญาของพนักงานอัยการด้านคดีและจำนวนบุคลากร เมื่อพนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเสร็จก็จะสรุปสำนวนการสอบสวน แล้วมีความคิดเห็นทางใดทางหนึ่งประกอบสำนวน กรณีที่พนักงานสอบสวนไม่รับแจ้งความร้องทุกข์ตั้งแต่แรกโดยมิชอบ ทำให้ผู้เสียหายไม่ได้รับการเยียวยาความเสียหาย นอกจากนี้พนักงานอัยการจะไม่มีทางรู้ข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานใด ๆ อันเป็นอุปสรรคในการให้ความเป็นธรรมแก่ประชาชนได้ ยกตัวอย่างเช่นกรณีเจ้าพนักงานทำร้ายประชาชนและไม่รับแจ้งความร้องทุกข์ ทำให้อำนาจอยู่ที่หน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง ขาดการตรวจสอบในการใช้อำนาจ ก่อให้เกิดผลกระทบต่อการกระบวนการยุติธรรมเป็นอย่างมาก

จากการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นสอบสวน ผู้ศึกษาพบว่า มีข้อเสนอแนะ คือ

1. ปัญหาการไม่มีพนักงานอัยการเข้าร่วมในการสอบสวนของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 130 ผู้ศึกษาพบว่า มีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

#### 1.1 ปัญหาในการรวบรวมพยานหลักฐาน

ควรมีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อหาและพยานหลักฐานและได้รับการถ่วงดุลอำนาจจากหน่วยงานที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านกฎหมายโดยตรงอย่างพนักงานอัยการตั้งแต่เริ่มต้นคดี ทำให้กระบวนการสอบสวนและการรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินกระบวนการต่าง ๆ นั้นถูกต้อง เป็นธรรม และรวดเร็ว มีความทัดเทียมกับนานาประเทศ จึงควรขยายขอบเขตอำนาจของพนักงานอัยการ โดยเริ่มตั้งแต่การแจ้งความร้องทุกข์

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 130

#### 1.2 ปัญหาเกี่ยวกับกรอบระยะเวลาในการสอบสวนคดีอาญา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 ยังไม่มีความยืดหยุ่น ในกรณีที่มีความจำเป็นเร่งด่วน ควรระบุเพิ่มเติมว่าสามารถกระทำได้ที่จำเป็นที่ทำให้พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการยังพอมีเวลาในการดำเนินงานสรุปสำนวนทางคดีได้พอสมควร

2. ปัญหาเกี่ยวกับการสอบสวนเรื่องการตายผิดธรรมชาติ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 148 และ 150 ผู้ศึกษาพบว่า มีข้อเสนอแนะ คือ แก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 148 โดยเพิ่มวรรคสองว่า ดังกล่าวไว้ว่า “การตายตามธรรมชาติ หากผู้ตรวจสอบศพให้ความเห็นควรให้มีการชันสูตรพลิกศพ หรือหากญาติหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องของผู้ตายประสงค์ที่จะให้มีการชันสูตรพลิกศพก็สามารถร้องขอให้มีการชันสูตรพลิกศพได้” นอกจากนี้ ควรมีการกำหนดหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนในเรื่องที่เกี่ยวกับการตรวจพิสูจน์ซ้ำ ซึ่งเมื่อมีกรณีที่กฎหมายมีช่องให้ตรวจพิสูจน์การตายซ้ำได้หลายครั้ง จึงเป็นผลให้ในคดีเดียวกันมีรายงานการชันสูตรจำนวนมาก อันส่งผลต่อความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ และเมื่อมีการชันสูตรแล้ว กฎหมายก็มิได้กำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขให้บุคคลที่เกี่ยวข้องขอทราบผลการชันสูตรพลิกศพได้ ด้วยเหตุความจำเป็นของสำนวนการสอบสวนที่ยังมีอาจเปิดเผย รวมทั้งยังมิได้กำหนดเวลาเกี่ยวกับการค้นศพแก่ญาติไปเพื่อประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ซึ่งควรต้องมีการกำหนดมาตรการที่เหมาะสมและชัดเจนภายใต้เหตุผลความจำเป็นในการค้นหาเหตุและพฤติการณ์การตายที่หมดลงแล้วโดยแท้จริง เพื่อให้เจ้าหน้าที่มีกรอบการปฏิบัติงาน และบุคคลทั่วไปได้รับรู้และเข้าใจ

ปัญหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 ผู้ศึกษาพบว่า มีข้อเสนอแนะ คือ แก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 “กรณีการเสียชีวิตแบบผิดธรรมชาติ ให้เจ้าพนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่พบศพนั้น เจ้าพนักงานสังกัดกระทรวงสาธารณสุข เป็นผู้ชันสูตรพลิกศพ”

3. ความเหมาะสมในการสอบสวนคดีอาญาของพนักงานอัยการด้านคดีและจำนวนบุคลากร ผู้ศึกษาพบว่า มีข้อเสนอแนะ คือ แก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 121 ในวรรคแรกว่า “พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการมีอำนาจสอบสวนคดีอาญาร่วมกันทั้งปวง”

และให้มีการยกเลิก ประกาศสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เรื่อง กำหนดระยะเวลาในกระบวนการยุติธรรม พ.ศ. 2566 โดยให้กลับมาใช้ระยะเวลา ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 130 ให้เริ่มการสอบสวนโดยมิชักช้า จะทำการในที่ใด เวลาใดแล้วแต่จะเห็นสมควร โดยผู้ต้องหาไม่จำเป็นต้องอยู่ด้วย

#### เอกสารอ้างอิง

โกเมน ภัทรภิรมย์. การแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเกี่ยวกับอำนาจสอบสวน

อัยการกับการสอบสวน. กรมอัยการ, 2532.

เดชพงศ์ ไชยพงศ์. บทบาทอำนาจและหน้าที่ของตำรวจในการดำเนินคดีอาญา. กรมตำรวจ,

2534.

แสวง บุญเฉลิมวิภาส. นิติเวชศาสตร์และกฎหมายการแพทย์. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2564.